

LF: = Lena Fogelberg

*Den här ljudfilen är framtagen av Linköpings universitet inom ramen för skolverkets fortbildningsinsats "läslyftet". Ljudfilen är en del av modulen "att läsa och skriva text av vetenskaplig karaktär", och är gjord i maj 2016. I den här inspelningen berättar bibliotekarien Lena Fogelberg från Katedralskolan i Linköping av hur hon inspirerats av och implementerat en teori och metod på skolan. Utgångspunkten tas i ett vetenskapligt förhållningssätt och är till stöd för elever och lärare i deras arbete med gymnasiearbetet. Detta förhållningssätt har sin grund i teorier om informationssökningsprocesser kallat ISP.*

LF: Min allra första kontakt med teorin som ligger bakom den här metoden, om vi nu ska kalla det för, vi tänker mer på det som ett förhållningssätt. Det fick jag när jag började läsa på bibliotekarieutbildningen. Och det var 1997. En av de första föreläsningarna som jag lyssnade på där, det var en numera professor Emeritus, Louise Lindberg, och hon skulle precis disputera på en avhandling där hon hade undersökt kopplingen mellan gymnasieelevers förhållningssätt till informationssökning. Och de resultaten, alltså bedömningen av kvalitén på arbetena som kom ut sen. Och hon hade kommit fram till att det spelade väldigt stor roll hur eleverna förhöll sig till informationssökningen, alltså relation till kvalitén på deras arbeten. Och då berättade hon att det fanns en forskare i USA som heter Carol Kuhlthau, och att hon hade kommit på att man skulle kunna beskriva elevernas tankar och känslor och handlingar under såna här informationssökningsprocesser, på ett visst sätt. Och så hade hon liksom skapat en teori omkring det här. Och det heter informationssökningsprocessen på svenska, information search process. Och nuförtiden när vi läser om det så står det alltid bara ISP, information search process.

Och jag tyckte att när jag hörde talas om den här teorin så tyckte jag att det var det mest pedagogiska jag någonsin hade hört. Jag tyckte det var så fantastiskt att man faktiskt kunde ta elevutsagor, Carol Kuhlthaus forskning byggde alltså på intervjuer med highschool-elever. Så det är motsvarande de elevgrupperna som jag jobbar med idag. Att man kunde ställa frågor till dem - hur känner du när du får en sån här uppgift? Och hur tänker du? Och vad är det du gör? Och när eleverna beskrev den här processen från att de hade fått en uppgift, som kan tyckas väldigt vag och jättestor och de vet inte hur de ska ta sig an det här, tills de då levererar en färdig produkt. Vad är det de går igenom? Och det är elevernas beskrivningar av detta som gör att hon beskriver deras process. Och det är det som kallas för informationssökningsprocessen. Och då är det så att "guide and inquiry" är då stödstrukturerna som motsvarar de här processerna som man ser via den här forskningen att eleverna går igenom. Så det betyder alltså att den här första fasen när det är väldigt mycket stor osäkerhet och så. Vad är det då vi ska göra? Hur kan vi stötta dem? I den andra fasen när de börjar samla mycket information och läser mycket spritt och sådär. Vad är det då vi kan göra? Så "guide and inquiry" är stödstrukturen som motsvarar det eleverna upplever under en sån här process.

Jag började jobba på Katedralskolan 2000. Och mellan 2000 och 2010 så berättade jag för lärare om det här med informationssökningsprocessen och vi försökte på olika sätt att anpassa vår informationssökningsundervisning och handledning och lärarnas instruktioner och sådär utifrån att det här var någonting vi kunde lära oss någonting av. Men sen var det 2010 då när jag fick möjlighet att åka till USA och titta på det här närmare, som jag lärde mig mer om själva guide-and-inquiry-processen då.

I deras arbete var det så att man lärde eleverna verkligen väldigt praktiskt och konkret, hur tar man anteckningar från en dagstidningsartikel? Hur gör man en jämförelse mellan anteckningar från två olika dagstidningsartiklar? Hur hittar man vetenskapliga artiklar? Hur tar man anteckningar från en vetenskaplig artikel? Hur jämför man två vetenskapliga artiklar? Och så vidare. Och då hade liksom lektionssystem för det här där man gick igenom det här väldigt konkret. Så det var det ena. Men det andra var också att de var väldigt, väldigt fast förankrade i att elever ska få utgå ifrån någonting som intresserar dem på riktigt.

När det är möjligt för elever att välja en ingång på ett stort område, så ska eleverna få den möjligheten och bli stöttade av att hitta en kraftfull koppling mellan dem själva som individer och det här området. Och det är väl nästan det som jag kanske tycker har varit den mest banbrytande delen i det. Och det var ju alltså så att där valde ju elever, det kunde vara nära anhöriga i familjen som hade blivit sjuka, eller någon hade varit med om en olycka eller ja väldigt personliga, nästan privata sfärer. Som de sen läste om i först enklare texter, hittade sökbegrepp, gick vidare och så blev det en litteraturstudie om en del av den här sjukdomen eller en behandlingsmetod av detta. Men man startar alltså väldigt, varför på riktigt.

Så det var väl om jag går vidare med det här om implementeringen, när jag kom tillbaka med den här massiva erfarenhetsbanken, alltså jag har ställt frågan till de här lärarna – tror ni att det här är idéer som på något vis skulle kunna bidra till att höja kvalitén på vårt arbete? Då sa de – ja tillräckligt intressant var det för det i alla fall. Och så utifrån det så har det bara helt spontant varit så att de lärare som har varit med i de här två referensgrupperna har kanske pratat med någon eller visat någonting eller sådär. Så plötsligt var det så att fem, sex lärare sa – nu skulle vi vilja testa liksom ett projekt. Och då hade de lärarna själva tänkt ut vilken kurs det här kunde passa i, hur de ville lägga upp det. Alla lärarna var intresserade av att utvärdera det här nya processtänket. Och det eleverna beskriver i de här texterna kan till exempel vara att – de tycker det är jättejobbigt i början. De tycker det är jättesvårt att komma igång, de förstår inte vad det går ut på alls. Och att de tycker att det har varit en väldigt jobbig process. Men när de är igenom det hela så har de verkligen lärt sig någonting som de känner att de har med sig på riktigt. Vi har texter som att elever skriver att när de får frågan – vad var det bästa med det här projektet? Det var alla redovisningarna kan de skriva. Jag hade ingen aning om att det kunde finnas så många aspekter på begreppet läsning. Så att det man får är dels deras egen smärtsamma process innan de får till liksom sitt och kan leverera. Men det som sen upplevs är att klassrummet blir en sån

substantiell plats. Det är ju ett privilegium att få befinna sig i ett sånt klassrum. Och de skriver också, det var en tjej som hade något citat som vi hade med på presentationen, hon avslutade hela sin den här smärtsamma processen med att – det är såhär det kommer att vara när man blir vuxen. Man berättar om någonting som man kan på riktigt, för människor som är intresserade på riktigt av att lyssna på en. Jag har fått självförtroende.

Och så dök det här med kollegialt lärande upp då. Då blev det så att det var 10 lärare som anmälde sig till det här. Och det jag har försökt göra nu är att jag har försökt placera lärarna i en guide-and-inquiry process. Så vi har gått guide-and-inquiry. De själva har fått befinna sig i den processen och jag har handlett dem i den så som jag tänker mig att vi som bibliotekarier och lärare ska handleda eleverna i deras guide-and-inquiry process. Och enkelt uttryckt bygger det då på att de måste hitta sin egen ingång i det här stora ämnet. Vad är det i det som har med informationssökningsprocessen och guide-and-inquiry som intresserar dem? Vad ser de att de har för nytta av det här i sin undervisning? I sina kurser? Som passar deras personligheter?

En av lärarna har skrivit en C-uppsats om ett parallellt spår som hon har. Och namnet på den här uppsatsen är ”att handleda gymnasieelever i vetenskapligt förhållningssätt”. Och där har hon, hennes empiri är då fem lärare på våran skola som hon har intervjuat om att – vad menar de här fem lärarna med ett vetenskapligt förhållningssätt? Och också hur menar de med att man är en riktigt bra, alltså hur handleder man för att utveckla elevernas vetenskapliga förhållningssätt? Så nu på senare tid har vi varit väldigt mycket inne på att begreppen för guide-and-inquiry är kanske, det närmaste vi kommer med svenska begrepp är handledning för lärarna och studieteknik för eleverna. Och det är ju det som är informationssöksprocessen. Det är det som är att när man sitter precis där, innan man får till sin spjutspetsfråga, innan man får till – vad handlar det här om egentligen? Då är det obehagligt och man trampar runt och man vet inte riktigt – rör vi oss framåt eller inte? Och man måste klara av att vara kvar där ett tag innan nästa steg tas. De sista faserna i guide-and-inquiry processen är såhär – open, amerce, explore, identify, sen är det create, share, evaluate. Och då är det så att vi är nu i create och share. Och då är det så att create är när man liksom samlar ihop sina kunskaper och skapar någonting av det här som man sen i share ska dela med sig. Och har man haft en äkta lärprocess så finns det någonting av substans som jag har själv har lärt mig där på slutet.

Och jag upplever att jag också har haft en autentisk lärprocess. Och då tänker jag – hur många såna här autentiska lärprocesser tillåter man lärare att ha när man genomför såna här förändringar som vi har idag? Men de ska utföra uppdraget.